

De kalief of de dictator

Israel laveert in Syrisch krachten spel

Tot een paar maanden geleden ging het slecht met president Bashar al-Assad van Syrië. Dat is niet langer zo. Rusland heeft zijn militaire hulp aan Syrië drastisch opgevoerd, met dramatische gevolgen voor de krachtsverhoudingen in de al vier jaar woedende Syrische burgeroorlog. De Russische president Poetin heeft de in het nauw gedreven dictator respijt bezorgd. Door het succes en dreiging van Islamitische Staat verlaat het Westen zijn anti-Assad houding. Een dergelijke verschuiving is ook in Israel te zien.

Peter Demant

Russische ruggensteun vanuit de lucht heeft Assads *reconquista* mogelijk gemaakt. De Syrische regeringstroepen in het noorden trekken langzaam op richting Aleppo, het laatste grote oppositiebolwerk. Een paar kilometer verderop begint IS. Maar Russen helpen ook rebellen te verdrijven uit Zuid-Syrië, vlakbij de door Israel geannexeerde Golan. Het officiële Syrische leger staat op meer plaatsen tegenover allerlei onderling verdeelde rebellengroepen, al dan niet islamitisch, dan tegenover IS. De zielige overblijfselen van wat ooit de democratische oppositie werd genoemd zitten steeds meer tussen twee vuren: de seculiere tiran aan de ene kant, en IS-leider kalief Ibrahim al-Bagh-dadi aan de andere.

Deze IS is met zijn radicale ideologie van wereldverovering in Gods naam en *media smarts* van zorgvuldig geënceneerde en telkens gruwelijker bloedvergieten een onwelkome nieuweling op het wereldtoneel. Magneet voor moslimjongeren in een identiteitscrisis, verstoten door de wereldgemeenschap en bestookt door Westerse en Russische bommenwerpers, heeft IS zijn tanden laten zien in de Parijse aanslagen van 13 november. Nu moet het Westen wel reageren, maar hoe?

Tegen die gezamenlijke terroristische vijand is Rusland van tegenstander in Damascus opeens onze onmisbare bondgenoot geworden. Het prijskaartje dat hier aanhangt: nu het moet kiezen uit twee kwaden, laten de VS en Europa hun eis varen dat Assad eerst moet vertrekken. Wat nog over is van Syrië zal weer worden uitgeleverd aan de folteraar aan wie het ooit trachtte te ontsnappen.

Steeds wrede tragedie

Sinds de Arabische Lente vijf jaar geleden in Syrië aankwam, is de tragedie daar steeds wreder geworden. Het halfslachtig Westen draagt een zware verantwoordelijkheid. Van meet af aan sympathiseerden de VS, Frankrijk en Engeland met de eerst nog vreedzame demonstraties tegen Assad. Intussen bleef de 'sji'itische as' van Iran en Hezbollah in Libanon, op afstand gevolgd door Rusland, Assad trouw, ook toen deze kanonnen, moordcommando's en later ook gifgas en vaatbommen op zijn eigen volk losliet. Tegenover deze recent nog verder opgevoerde steun zijn Obama en de Europese leiders nooit met veel meer gekomen dan mooie woorden. Karige wapenhulp aan de rebellen, geen no fly zones om de burgerbevolking te beschermen en al helemaal geen Westerse 'laarzen op de grond'. Na de interventies in Afghanistan en Irak is de Westerse afkeer van ingrijpen goed te begrijpen. Maar die non-interventie heeft voor de Syriërs het drama enorm verergerd.

Geen wonder dat in die ongelijke strijd radicaal islamitische milities, door Saoedi's, Qatar en Turkije ondersteund, de gedemoraliseerde gematigde krachten spoedig overvleugelden. Wat op zijn beurt de Westerse vrees voor het wegsiepen van geld en wapentuig richting Al Qaida c.s. weer verder voedde.

'Had dan ook maar beter naar ons geluisterd!' denkt menig Israeli niet zonder leedvermaak. Israel gaat er prat op al tientallen jaren geen illusies meer te koesteren over de buurt waar het zich

heeft gevestigd: het is daar eten of gegeten worden. Een visie die eerder Darwiniaans dan realistisch is en die ook nog eens het nadeel heeft gemakkelijk tot *self-fulfilling prophecy* te worden. Niettemin, als de universeel gehate buitenstaander ontkomt Israel er natuurlijk niet aan om toch een beleid te maken in de malle-molen van elkaar naar het leven staande krachten die het maar over één ding eens zijn: de joden zijn de schuld van alles.

Onbelangrijk radertje

In de Syrische chaos is Israel slechts een tamelijk onbelangrijk radertje dat niet veel meer kan dan laveren tussen onaantrekkelijke koersen. Maar anders dan Europeanen of Amerikanen kon het zich nooit veroorloven de ogen te sluiten. Israel was bang voor de Arabische Lente, omdat die instabiliteit bracht. Met de oude naburige autocraten wist je tenminste waar je aan toe was.

Hoe erger het de Arabische wereld vergaat, hoe gunstiger Israel hierbij afsteekt - zelfs zijn behandeling van de Palestijnen lijkt heilig vergeleken met het lot van de yezidi's onder IS, de soennieten in post-Saddam Irak, of de sji'ieten in Saoedi-Arabië... Israels keihard buitenlands realisme houdt in, dat hoe meer de Arabieren elkaar bevechten, hoe beter het is voor Israel. Dat gold tijdens de Iraaks-Iraanse oorlog van de jaren '80, en nu weer in Syrië.

Tot voor kort gaf Jeruzalem de voorkeur aan soennitische chaos boven sji'itische hegemonie. Dat laatste zou immers vooral aartsvijand Iran in de kaart spelen. En ook: hoe onrustiger het Midden-Oosten, hoe minder aandacht voor de Palestijnen. Dus werden sji'itische Iran en Hezbollah, Assads voornaamste helpers, door Netanjahoe als de gevaarlijkste vijanden beschouwd. Hij heeft dan ook alles in het werk gesteld om het VS-akkoord, dat Irans nucleaire ambities in toom moet houden, te doen ontsporen

– zelfs al verpestte zijn gedram de relatie met Obama.

In Syrië wedt Israel dus op het soennitische paard. Het onderhoudt ondergrondse contacten met de Saoedi's die zich net als Israel zelf bedreigd voelen door Amerika's toenadering tot de grote rivaal Iran. Het grijpt hardhandig in op Assads grondgebied, zo gauw vandaar teveel wapens Hezbollah's arsenaal dreigen te bereiken; en het houdt de deur van de geannexeerde Golan op slot.

De laatste tijd schijnt Israels anti-Assad opstelling echter onzekerder geworden. De ene keer schieten Israelische militairen boven Quneitra drones van Syrische of Iraanse makelij neer, een andere keer laten ze Assads gevechtsvliegtuigen hun gang gaan tegen de rebellen daar. En sinds de Russen zich actiever voor de tiran in Damascus inzetten, zijn ook de contacten tussen Jeruzalem en Moskou geïntensiveerd. Het lijkt of Israel Poetins controle over het Syrische (en daarmee impliciet ook het eigen) luchtruim – een echte gamechanger – heeft geaccepteerd, zolang de Russen Israels aanvallen op Hezbollah maar door de vingers zien. De twee staten schijnen ook militaire gegevens uit te wisselen.

IS komt dichterbij

Waar komt deze koerswijziging van Israel opeens vandaan? Het nieuwe element is natuurlijk IS, die voor niemand in antisemitisme onderdoet, maar veel effectiever is dan welke andere kracht ook. Hoewel Israel nog niet direct in de jihadistische vuurlinie ligt, komt IS wel steeds dichterbij, begint aanhangers te werven onder Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever en in Israel zelf, en vormt zelfs al een bedreiging voor Hamas in Gaza. Tot nog toe leek de sji'itische as Damascus-Teheran het grootste gevaar. Maar Israels vrees voor Iraanse *nukes* wordt een lachertje zo gauw IS ooit zelf de hand legt op een vuile bom: anders dan de ayatollahs zijn kalief Ibrahims aanhangers namelijk echt suïcidaal en kennen ze geen rode strepen.

Iran, Hezbollah en Assads overgebleven soldaten zijn ondertussen de enigen die (samen met de Koerden) IS echt bestrijden; terwijl Saoedi-Arabië en wellicht ook Turkije soms onder een hoedje lijken te spelen met IS. Niet voor niets is het wahabisme, de officiële Saoedische

President Poetin van Rusland en minister-president Netanjahoe van Israel.

ideologie, de geestelijke vader van deze ver doorgeslagen jihadi zoon. Zou Israel er niet beter aan doen zijn vijandenlijst eens te updaten? Daarbij is het bloedvergieten in Syrië zo massaal geworden dat steeds meer stemmen opgaan – en bepaald niet alleen vanuit rechts, of alleen in Israel – die een stabiele dictator verkiezen boven een onvoorspelbare democratie.

Israel heeft natuurlijk ook andere belangen die soms haaks staan op dit eenzijdig machtsrealisme. De onrust in de Arabische wereld heeft de Palestijnen enigszins geïsoleerd, maar kan zó overslaan en een derde intifada uitlokken. Daarnaast wordt het ook steeds moeilijker de Druzen op de Golanhoogten buiten de Syrische conflicten te houden. En dan is er natuurlijk nog de ouderwetse en sympathiekere helft van Israel, voor wie de joodse staat nog steeds een Licht der Naties zou moeten zijn. Dat zou op zijn minst humanitaire en medische steun betekenen aan Syrische oorlogsslachtoffers, en liefst meer inzet voor democratisering van de Arabische wereld. Degenen die Netanjahoe's kortzichtige calculaties afwijzen, zijn echter politiek verzwakt.

Het aantal Syrische ontheemden stelt het Palestijnse vluchtelingenprobleem – decennialang één van 's werelds grootste – in de schaduw. De zich almaar uitbreidende geweldsconflicten hebben een niet eerder geziene vluchtelingenstroom veroorzaakt. Syrische vluchtelingen gingen eerst naar buurlanden. Ze vormen nu een kwart van Libanons bevolking; in Turkije zijn het er al 2,5 miljoen: het is

eigenlijk een wonder dat deze landen niet nog verder zijn ontwricht.

Opeens is het dan echt oorlog. Weer gaat het Westen ten strijde tegen een onzichtbare vijand, met een 'war on terror'-strategie die bewijsbaar niet heeft gewerkt heeft en die nu ook weer gedoemd zal zijn te falen. Want hier is de paradox: een paar jaar geleden hielp Westerse passiviteit tegelijk Assad en IS. Vandaag kan het tegendeel, een Westerse overreactie, IS nog verder helpen. Een militaire strategie alleen riskeert zijn doel voorbij te schieten. Bombardementen kunnen Syriërs en Irakezen in de armen van IS drijven. De beelden van de onvermijdelijke burgerslachtoffers ginds zullen niet weinige moslimjongeren hier ziedend maken. Zelfs als we IS militair verslaan – wat mogelijk is, en nodig – maar we de onderliggende oorzaken van de tragedie niet wegnemen, zal de terreur toenemen. Want IS kan groeien ongeacht of hij als staat blijft bestaan of niet. Zolang miljoenen soennieten zich onderdrukt en bedreigd voelen in het Midden-Oosten en zolang hun geloofsgenoten zich onwelkom weten in het Westen, zullen ze vatbaar blijven voor de jihadistische lokroep. IS heeft zijn interpretatiekaders glashelder op een rijtje. Wij, vijanden en geormerkte slachtoffers van de jihadi's, vallen confuus terug op achterhaalde formules. Het is tijd dat de zachte krachten onder de 'kruisvaarders en joden', de 'ongelovigen en de afvalligen' die handschoen opnemen: niet met tegengeweld, maar met een strategie die de zelfmoordenaars onder ons laat zien dat een beter alternatief mogelijk is.